

Στὴν Κέρκυρα. Ἡ φημερίδα «Μεταρρύθμιση» μ' ἓνα σύντομο, μὲ καλογραμμένο «Φιλολογικὸ σημείωμα» κρίνει τὸ καινούριον βιβλίον τοῦ Πάλλη «Ταμπουράς καὶ κόπανος». Τὰ ἔργα τοῦ κ. Πάλλη λείπει ἀτιμῶν τὰ Ἑλλ. Γράμματα καὶ μᾶς φέρουν στὴ μελλάμενη ἔθνοσώστρα γλωσσικὴ ἀναγέννηση, καὶ πάντα ὀμπρὸς τὸ φωτεινὸ σημεῖον, ποὺ κοιτάζουν μονάχα οἱ Ἐκλεχτοὶ τοῦ ἔθνους. Στὸ τέλος δημοσιεύει κ' ἓνα τραγῶδι, τὴν «Κορφιάτισσα» ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Πάλλη.

Στὸ Βόλο. Ἡ φημερίδα τοῦ Βόλου «Ἐργατικὴ» ποὺ βγαίνει πέρα πέρα στὴ δημοτικὴ, μιλάει στὸ τελευταῖον φύλλον τῆς μὲ τιμητικώτατα λόγια γιὰ τὸ «Νουμάς». Ὁ «Νουμάς» λέει «δὲν εἶναι ἀπὸ τῆς φημερίδας ἐκεῖνες ποὺ προσκολλιδῶνται πίσω ἀπὸ τὸ ἄρμα τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου πολιτικοῦ ποὺ ἤθελε τοὺς ρίξει μερικὰ ψίχαλα, μὰ μὲ θάρρος καὶ δύναμη πολεμᾷ γιὰ τὴν Ἀλήθειαν, χτυπώντας ἀλύπητα κάθε πρόληψη, κάθε σαπίλα, κάθε ψευτιά».

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

(Ἀπὸ τῆς «Θρησκευτικῆς ἐντύπωσης»)
Ἐκκλησία!

Τί ἐντύπωση καὶ τί ἀνάμνηση ἀπὸ τὸν ἱερό ἀφτόνε τόπο!

Ὁ παππᾶς, μὲς' στὸ ἱερό, ντυμένος τὰ χροῦσά του ἄμφια, διαβάσει σιγὰ σιγὰ, καὶ μεῖς, οἱ μικροί, οἱ ὑπηρέτες του, ζεσταίνουμε τὸ ζέο καὶ φυσοῦμε τὰ κάρβουνα τοῦ θυμιατοῦ.

Οἱ ψάλτες, ὄζω, ψάλλουν, μελωδικὰ μελωδικὰ, μὲ τὴν καταναυχτικὴν, μὲ τὴν λιγνὴ φωνή, τὴν παιδιακήσια.

Οἱ καντυλκνάφτες ἀνάβουν καὶ σβύνουν τοὺς πολυέλαιους, ποὺ ὁ πηγαίνοντορμος τοὺς μᾶς ἐπικρινε τὸ νοῦ καὶ τὴν ψυχὴ.

Οἱ καβγάδες, ἀναμεταξὺ μας, κ' οἱ λογομαχίες, ποῖς θὰ πῆ τὸ πιστεύω ἢ τὸ πάτερ ἡμῶν, ποῦ, βέβαια, τί θὰ ποῦνε δὲν τὰ νοιώθαμε.

Τὰ κλωτσοφορτώματα, κάπτε, μὲς' τὸ ἱερό, πίσω ἀπὸ τὴν ὄραία Πύλην, ποῖς θὰ θυμιάση μπροστὰ στὸν παππᾶ, ποῦ θὰ σηκώση τᾶγια!

Μὰ ἀπ' ὅλα ἀφτά βλέπετε καμιά διδασκαλία γιὰ τὸ Θεό, ἂν κ' ὅλα ἀφτά γιὰ Κεῖνονε μονάχα!

Ἀπ' ὅλα, λέω, ἀφτά, ἓνα μάθημα γιὰ τὸ Θεό:

πὼς στὴν Ἐκκλησία μας κανένα μάθημα γιὰ τὸ Θεό!

Μὰ, ὄχι! Ξέχασα τὸ μόνον σωστὸ μάθημα. Ἀπάνω, ἀψηλά, μέσα στὸ θόλο τοῦ κουπέ, εἴτανε ζωγραφισμένη μιὰ καλλιτεχνικὴ εἰκόνα, παριστάνοντας τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ κατὰ τὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου — τὸν Παντοκράτορα — ποὺ ἀριστερὰ του καὶ δεξιὰ του φαινότανε δυὸ μεγάλα γράμματα: Α καὶ Ω.

Ἡ εἰκόνα ἀφτὴ, κατὰ τὸν ἑσπερινό, δὲ φαινότανε καλὰ ἀπὸ τὸ σκότος, ἀπὸ τὴ σκιά μὰ τὸ πρῶτ', κατὰ τὴ λειτουργία, ὅταν τοῦ ἡλίου οἱ ἀχτίδες, λαμπερὲς καὶ ποικιλόχρωμες, μπαίνανε, ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τοῦ θόλου, μέσα στὸ ναό, Θεὲ! τί ἐντύπωση, τί μάθημα, τί διδασκαλία!

Τὸ κεφάλι, τότε, τοῦ Παντοκράτορα κ' οἱ τρίχες του εἴτανε λερκές, σὰ χιόνι, σὰ μαλλί λερκό. τὰ μάτια του κόκκινα, σὰ φλόγα φωτιᾶς, στὸ δεξιὸ του χέρι κρατοῦσε ἀστέρια ἑφτά, κ' ἀπὸ τὸ στόμα του ἔβγαίνει δικοπή μαχαίρα.

Καὶ τότες ἐγὼ, χλωμὸς σὰν τὸ θιάφι, ἔτρεχα πρὸς τὴ θεία μου, πὰ στὸ γυναικωνίτη.

- Θεῖα, ποῖς εἶναι κείνος στὸν κουπέ;
- Εἶν' ὁ Θεός, εἶν' ὁ Χριστός, παιδί μου.
- Γιατί ἔχει μάτια κόκκινα, στὸ στόμα του μαχαίρα;
- Γιατί, παιδί μου Βάσσο μου, εἶναι θυμὸ γεμάτος· θυμῶνε μὲ...
- Μὲ ποῖονε, θεῖα μου, μὲ ποῖόν;
- Μὲ ὅποιον κάνει τὸ κακὸ. Πρόσεχε καὶ σὺ, Βάσσο μου, νάκούς ὅ,τι σοῦ λέω· εἰδὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ποῦ ἀγάπηξ ὡς τώρα ὅς σὲ μισήση ὕστερα, κ' ἀλλοίμονο σὲ σένη.
- Ἐγὼ δὲν κάνω τίποτα· δὲν κάνω τὸ κακὸ.
- Αἶ! μὴ φοβάσαι τὸ λοιπὸν· ἐκεῖνος ἀγάπηξ.

Καὶ μὲ τὴν τέτοια βεβαίωση τῆς θείας μου πὼς ὁ Χριστός, ὁ φοβερός ἐκεῖνος Κριτής, μὲ ἀγάπηξ, ἄφινά πάλε τὴ θεία μου, κπτέχαινα κάτω στὸ ναό, κοντὰ στουὺς ψάλτες.

Καὶ ἰσοκρατοῦσα...

Τὸ θάρρος, λίγο λίγο, μεγάλωνε πάλε στὴ φοβισμένη καρδούλα μου, καὶ, σιγὰ σιγὰ, σήκωνα καὶ πάλε τὰ μάτια μου ἀψηλά, ἀπάνω κεῖ στὸ θόλο...

Κοίταξα, κοίταξα τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα, καὶ ἡ μικρὴ μου ψυχὴ, λίγο λίγο, ἀλάφρυνε· ἤθελα νὰ ἀσπαστῶ ἀφτόνε τὸ Θεό ποὺ μάγαποῦσε, ὅπως ἔκωνε καὶ στίς ἄλλες εἰκόνας, γιὰ νὰ μάγαπήση πῶς πολὺ, μὰ τίποτα! Ἐκεῖνος βρισκότανε ἀψηλά, ἀψηλά, ἀπάνω κεῖ στὸ θόλο, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μὲ διδάξη πὼς «Πνεῦμα ὁ Θεός» κ' ὅποιοι θέλουνε νὰ τόνε λατρεύουνε, αἶν πνεύματι καὶ ἀληθεία δεῖ προσκυνεῖν» — καὶ ἀσπάζεσθαι.

Σάμο. Βασ. Α. Θεοφάνιδης

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ
ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα 4ρ. 3. — Γιὰ τῆς Ἐπαρχίας 5ρ. 7.
Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ 5ρ. 10.

Γιὰ τῆς Ἐπαρχίας δεχόμεστε καὶ τρίμηνες (2 5ρ. τὴν τριμηνία) συνδρομῆς.
Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂν δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συνδρομὴ του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλον 10 λεφτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κισδία (Σύνταγμα, Ὁμόνοια, Ἐθν. Τράπεζα Ἰπ. Οικονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιδόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλῆ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρου στὴ Βουλῆ).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τὰ Πορτογαλλικά — Ὑποδοχὴ τοῦ Πάλλη —
Ἡ «Δαϊκή» — Σκουζούν οἱ δασυάλοι —
Ἀλογοθρόλοι.

«**ΕΣΤΕΜΜΕΝΟΣ** ἡμῶν» ὁ Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας. Ἐστὶ τὸν θάλλει ἡ «Ἀκρόπολις». Κι ὅσο βαρὺς κ' ἂν εἶναι ὁ τίτλος αὐτός, πάντα ταυριάζει ὁ ἓνα Βασιλεὺς πρὸς ἀντὶ νὰ κοπροσκυλάει πάνου στὸ θρόνον του, νὰ γεννοβολαίει καὶ νὰ παραδολογαίει, ἀταρξέται ὅλα τὰ βασιλικά χουζούρια του ἀφίνα καταμέρος ὅλα τὰ προσωπικά του συμφέροντα (ποῦ συνειδήσαμε νὰν τὰ λῆμε καὶ διψέροντα τοῦ θρόνου) καὶ ῥήγγεται στὸν ἀγῶνα τὸν πολιτικὸ, μὲ τὸν καλὸ καὶ τίμιον σκοπὸ νὰ σώσει τὸ λαὸ του.

Αὐτὸ, λένε, πὼς ἔκαμε ὁ Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας καὶ γι' αὐτὸ δολοφονήθηκε. Εἶναι ἀγνώμονες λοιπὸν οἱ Πορτογάλλοι ποὺ σκοτώσανε ἓναν τέτοιο Βασιλεὺς, μόνον καὶ μόνον γιὰ τὴν θέλησιν τὸν τοῦ σώσει;

Ὁχι. Ἀγνώμονες δὲν εἶναι. Εἶναι φιλελεύθεροι πολῖτες, εἶναι ἀθροῦποι σημερῶν. Καὶ σήμερον, στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα, ἀρχινήσαμε, φαίνεται, νὰ μὴ τὴν πολυμωθώσουμε, νὰ μὴ τὴν πολυκωνοῦσαμε τὴ σωτηρία μας, ὅτι μᾶς σεβρίζεται μὲ τὴν **μοναρχικὴν μέθοδο**. Θέλουμε κάτιο ἄλλο εἶδος σωτηρίας, πρὸ φιλελεύθερο καὶ πρὸ ἀθροῦπινὸ, καὶ θέλουμε ἀκόμα ὁ σωτήρας μᾶς νὰ μᾶς παρουσιάζεται, ὄχι σὶν ἀγνότητι, μὲ σὶν ἀδερφότητι. Ἄν ἡμεῖς φτειάζουμε τέτοιο τὸν αἰῶνα μᾶς, ἢ ἂν ὁ αἰῶνας ποὺ ζοῦμε μᾶς ἐφτειάζει τέτοιον, τὸ ἴδιο κάνει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς τέτοιο ἀθροῦποι σήμερον κατοικοῦν τὴ γῆ καὶ γιὰ τέτοιον πρέπει νὰν τοὺς λογαριάσουν ὅσοι βαλδήκανε ἀπὸ τὴν τύχη ἢ ἀπὸ τὴν περιστάση νὰν τοὺς διακινῶνε. Ἄν ὁ Κάρλος τῆς Πορτογαλίας διάλεγε ἄλλο τρόπο,

στάσεις τῆς ἐποχῆς τους. Κι αὐτῶν τὸ μυαλὸ δὲν μπορούσε νὰ χωνέψῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἐξελίξεως. Κι αὐτοὶ ὅλα τὰ βλεπαν μόνιμα, πηγάζοντα ἀπ' τὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου, τὴν αἰτία τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου τὴ γύρευαν ἐν μέρει μέσα στὸν ἀνθρώπο. Συμφωνώντας μὲ τὸν ἄγγλο φιλόσοφο Λόκ ὅτι δὲν ὑπάρχουν «ἐκ γενετῆς ἰδέες» (no innate principles), ὅλες τῆς ἰδέες τῶν ἀνθρώπων τῆς θεωροῦσαν ἀποτέλεσμα τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος. Ὡς εἶδῶ καλὰ. Ἄν τοὺς ρωτοῦσες ὅμως: «Μὰ τὸ περιβάλλον ποῖς τὸ γενεᾶ;» ἢ ἀπαντοῦσαν: «οἱ ἰδέες τοῦ ἀνθρώπου!» (C'est l'opinion qui gouverne le monde). Ὡστε: «οἱ ἰδέες κάνουν τὸ περιβάλλον, τὸ περιβάλλον τῆς ἰδέας». Φυλὸς κύκλος, ποὺ δὲν ἐξηγεῖ τίποτε. Ἡ αἰῶνια αὐτὴ πανάκεια τῆς ἀλληλεπιδράσεως, ποὺ καταφεύγουν ὅλοι ὅσοι θέλουν νὰ παφύγουν βαθύτερη ἐξήγηση. Κεθῶς βλέπετε, ἔπρεπε νὰ βρεθῆ καὶ τρίτος παράγοντας γιὰ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὸ πὼς γεννήθηκαν οἱ πρῶτες ἰδέες, ἢ τὸ πρῶτο περιβάλλον καὶ ἀκόμη τὸ πὼς ἀλλάζουν ὁλοένα οἱ ἰδέες καὶ τὸ περιβάλλον. Τὸν τρίτον αὐτὸν παράγοντα δὲ μᾶς τὸν εἶπαν οἱ γάλλοι φιλόσοφοι τοῦ 18ου αἰῶνα. Ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάσταση ἀπόδειξε τὸ μονομερὲς τῶν βλέψεων κ' ἐκλόνησε ἐντε-

λῶς τὴν ἀπόλυτη πίστη τους στὴν παντοδυναμία τοῦ «λογικοῦ» καὶ τῶν αἰδεῶν. Οἱ γάλλοι ἱστορικοὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνα (Γκιζώ, Τιερρύ, Μενιᾶ κλπ.) σοβαρώτερα πλέον ἐβλεπαν κ' ἐκρίναν τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Χωρὶς νάκρηθηθῶν τὴν ἀλληλεπίδραση τῶν ἰδεῶν στὸ καθεστὸς καὶ τὰνάκκλιν, ὑπόδειξαν ταυτόχρονα ἓνα βαθύτερον παράγοντα ποὺ τὰ γενεᾶ καὶ τὰ δύο. Αὐτός, κατ' αὐτοὺς, εἶναι: οἱ οικονομικὲς σχέσεις τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ἐκρίναν τὴ γαλλικὴ ἐπανάσταση κ' ἐν γένει τὴν ἱστορία τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, δίνοντας μεγάλη ὄθηση στὴν ἱστορικὴ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ κ' αὐτοί, ἐνῶ ὑπόδειξαν τῆς οικονομικῆς συνθήκης ὡς βαθύτερον παράγοντα τῆς κοινωνίας, δὲ μᾶς ἐξήγησαν ἱκανοποιητικὰ πὼς γεννοῦνται αὐτὲς καὶ ἀπὸ ποῦ πηγάζουν. Ἐπιχειρώντας νὰ ἐξηγήσουν τὴ γέννηση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἰδιοκτησίας, ἔφετταν σὲ ἀόριστες συγκεχυμένες φράσεις «περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου», τοῦ αἰώνιου αὐτοῦ καταφύγιου γιὰ τὴ λύση ὅλων τῶν ζητημάτων. Στὴ φύση αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου στήριζαν κατόπιν ὅλα τους τὰ σχέδια οἱ περιώνυμοι οὐτοπισταὶ σοσιαλισταὶ (Saint-Simon, Fourier, Enfantin

Cabet, Owen, Μπαζάρ κλπ.). Πιζίνοντας τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου σὶν κατιτὶ ἀμετάβλητο καὶ μόνιμο, προσπάθησαν νὰ φανταστοῦν ἰδεώδες καθεστὸς, τὸ ὁποῖο νάντιστοιχῆ καθόλα μὲ τῆς ἰδιότητες αἰότης τῆς φύσεως, λ. χ. ἰδεώδη νομοθεσία (legislation parfaite). Ἐννοεῖται πὼς καθένας ἀπ' αὐτοὺς φαντάζονταν διαφορετικὰ τῆς ἰδιότητες τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου κ' ἐπομένως δημιουργοῦσε διαφορετικὸ ἀπ' τὸν ἄλλο σύστημα πρὸς μεταρρύθμιση τῆς κοινωνίας. Τὸ πὼς ἡ κοινωνία ἔχει δικούς της νόμους, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ἀναπτύσσεται, καὶ πὼς δὲν ἀκούει τῆς ὑποκειμενικῆς ἐπιθυμίας τοῦ Α καὶ τοῦ Β, — τὸ γεγονός αὐτὸ οὔτε μπορούσαν νὰ τὸ ὑποψιαστοῦν οἱ οὐτοπισταὶ σοσιαλισταὶ καὶ γι' αὐτὸ πολὺ γλήγορα ἡ πραγματικὴ ἀντικειμενικὴ πᾶντρῖψε τὰ παιδαριώδη τους ὑποκειμενικὰ σχέδια». Παρόμοια ὑποκειμενικὴ βάση στήριζόμενη στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἔχουν κ' οἱ ἀναρχικοὶ (Proudhon, Godwin, Stirner, Tucker, Bakunin, Kropotkin κλπ.) καθὼς κ' οἱ διάφοροι ὑποκειμενικοὶ ἠθικο-κοινωνιολόγοι (Τολστόη, Νίτσε κλπ.)

Διαλεκτικὸς Ἰδεαλισμός. Κ' ἔτσι τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα δὲν μπορούσαν νὰ ἐξηγηθῶν καλὰ, γιὰτι

πιό συγκαιριτικό κι όχι το μεσαιωνικό μοναρχικό, να σώσει το λαό του από τη φαύλη βουλευτοκρατία, μπορούσε και τότε να σκοτωθεί από τους φανλοκράτες, μ' αλά κέρδιζε την ιστορία, που θ' αν τον μνημόνευε για «Εορτασθέντα ημωσ», άφοψ κατέβηκε από το θρόνο του και πολέμησε πλάι με το λαό του, ένας διαλεχτός άδερφός κι αυτός, το πολυκέφαλο κι άχόρταγο τέρας της πολιτικής.

*

ΤΙ ΕΚΑΜΕ αυτός ο κύριος Ράλλης επιτίλους, τί μεγάλο πράμα κατάφερε, τί καινούρια πολιτική μ' ας έταξε, και μ' ας έφρε με τόση θορυβώδεια άδαντροπία και με τόσα σαλτανάτα και με τόσες ρουκίτες την περασμένη Κερικιά από την Πελοπόννησο;

«Ένα ταξιδάκι έσαμε το Μωριά έκτισε ο άθεόφοβος, λόγια παλιά σκόρπισε τριγύρω του, βρισίεις και ταξίματα μοίρασε διεξία ζερβά—νά, όλο του το μεγάλο κατόρθωμα!

Κατηγόρησε στους λόγους του φαύλη την πολιτική του Θεοτόκη. Παραδεχόμεστε γιά σωστό και δικίο το έπίθετο. Μά και τον έρωτάμε: «Η δική του ή πολιτική, ή τέτα, όπως τή μεταχειρίζεται τώρα που βρίσκεται στην αντιπολίτευση, τί λογής είναι; Μήπως είναι φαύλη κι αυτή;»

«Αν έλεγε ο κ. Ράλλης πως «δλ' εϊ πολιτικοί κουλτούμαστε σ' ένα φαύλο κύκλο», θάτανε ο πιο ελλικρινής άδρωπος του κόσμου.

*

ΑΠΟ ΤΟΝ 'Ισολογισμό της Β' έξαμ. του 1907» που δημοσίεψε ή Λαϊκή Τράπεζα, είδαμε τ' α κέρδη της, και τί σημαντική και ζηλευτή θέση που πήρε σε τόσο λίγο καιρό ανάμεσα στις άλλες Τράπεζες. Φυσικά, ο διευθυντής της, ο κ. Αεθέρδος, δουλεύοντας έκούραστα και μυζλωμένα, το κατάφερε αυτό το θάμα το μεγάλο. Μά δεν είναι αυτό και το μόνο που τιμάει τή Λαϊκή Τράπεζα. 'Η μεγαλύτερη τιμή και ή σπουδαιότερη εύεργεσία της είναι που με το μικρό της, τον τιποτένιο τόκο, και με τις τόσες εύκολίες που κάνει, έσωσε το λαό από τ' α νύγια του τοκογλύφου και του ένεχυροδανιστή. Κ' έτσι έγινε άληθινά Λαϊκή Τράπεζα. Μπαράο της!

*

ΣΤΟΥΣ «ΚΑΙΡΟΥΣ» της Δευτέρας δημοσιεύτηκε το «υπόμνημα» που έκανε ο εκπαιδευτικός (;;) σύλλογος στή Βουλή γιά τ' α διδαχτικά βιβλία. Το «υπόμνημα» το υπογράφει ο Μιστριώτης (φυσικώτατο αυτό!), ο Κατζηδάκης (μπράβο του! μπράβο του!) και τρεις τέσσερις άλλοι δασκάλοι άκόμα, κι ανάμεσα στις άλλες άνοησίες λέει και τούτα, τ' α αιώνια και τ' α σαπισμένα πιά, που σ' ας τ' α σερβίρουμε δίγως κανένα σκόλιο.

«Ουδέμια άρα υπολείπεται άμφιβολία, ότι εν δια της κολεβώσεως της Έλλην. γραμματικής της εν τοις Έλλην. σχολείοις διδασκόμενης, ή διδασκαλία και ή γνώσις αυτής θά είνε του λοιπού σφόδρα έλαττωματική, διά της παντελοϋς έμως άποβολής αυτής από των δημοτικών σχολείων και α' των των έξαταξίων καταφέρεται θανάσιμον τραύμα κατά της διδασκαλίας της Έλλην. γλώσσας καθόλου. Ός

την αίτία των πράξεων του ανθρώπου τή γύρευαν μέσα στον άνθρωπο. Νέο γενναίο βήμα προς τ' α εμπρός έκαμε ο Έγελ, ο μεγάλος γερμανός φιλόσοφος. Ο Έγελ έγέννησε δλόκληρη επανάσταση στον τρόπο του σκέπτεσθαι, έδημιούργησε δλόκληρη σχολή και με το Δάρβιν και Μάρξ έκαμε τή μεγαλύτερη επίδραση στα πνεύματα του 19ου αιώνα. 'Η μεγάλη έπιτυχία του Έγελ όφείλεται στην ιδέα της εξέλιξης, που πρώτος αυτός την έφριξε στή μέση με τή «διαλεκτική του μέθοδο του σκέπτεσθαι». Για τον Έγελ τίποτε δεν είναι στάσιμο, πάγιο. Όλα άναπτύσσονται, εξέλισσονται δλοένα. Γενιούνται (θέσις) καταστρέφονται (αντίθεση) και πάλιν άναζούν σε τελειότερη μορφή (σύνθεσις). «Αιώνια έλλαγή μορφής, προερχόμενη απ' την ανάπτυξη των στοιχείων του έμπεριεχομένου». Νά με δυο λέξεις ή ουσία της «διαλεκτικής» του Έγελ. Γι' αυτό και τ' α φαινόμενα πρέπει να κρίνονται πάντα από τή άποψη της γεννήσεως και άναπτύξεώς τους: «στην πορεία της εξέλιξέως τους» και πάντα «έντός των όρων του τόπου και της εποχής τους από τήν άποψη των στοιχείων που έμπεριέχουν σε κάθε δοσμένη στιγμή». Φαινόμενα διαφορετικών εποχών και τόπων, με διαφορετικά στοιχεία, δεν είναι δυνατόν να κρίθουν με

φίνεται ή κατά της διδασκαλίας της άρχαίας Έλληνικής γλώσσας παρατηρούμενη παρ' άλλογλώσσους τισίν εν τή Έσπερίε τάσις (Έένος δάγυλος!) ύπεισθήθε λεληθότως και παρ' ήμίν και κατακρατήσασα άμαχητί έκοψε τον Γόρδιον δεσμόν και κατήργησε σχεδόν είπειν τήν διδασκαλίαν της άρχαίας Έλληνικής.

«Τίς δ' άγνοεί, ότι τούτου γενομένου, ταχέως έθελε καταργηθί και ή έπίστημος, ή έθνική ήμων γλώσσα (Έθνηκή!) μετ' αυτής δ' άμα και ή έθνική ήμων ένότης, καθώς και ή συνάφεια ήμων προς τήν εκκλησίαν και προς το παρελθόν ήμων και ότι κινδυνεύει να έπιτευχθί ούτως ο άνόσιος πόθος των μετωνομαζόντων ήμ' ας από Έλλήνων Ρωμηούς και γραφόντων τήν ιστορίαν εις Ρωμηούσης;»

*

ΠΡΟΧΤΕΣ στην ύποδοχή του Ράλλη, τέσσερις Κερικιάτες ξεζέψανε τάλογα της καρότσας του και ζευχτήκανε αυτοί. Τους τέσσερις αυτούς άλογαθρώπους θ' αν τους στείλει μεθαύριο ο Ράλλης, όταν έρθει στα πράματα, στο άχορι του Κεντρικού ταμείου.

Κάτι παρόμοιο είχε γίνει και με το Ντελγιάννη μι' α φορά. Νά λοιπόν που ο Ράλλης σ' όλα δείχνεται άξιος διάδοχός του και κληρονόμος του.

Και ύστερα βρίσκονται Ρωμιοί να φωνάζουν «Κάτω οι φατρίες!» (όπως το φωνάζανε δά και στην ύποδοχή του Ράλλη, ότι βλέπουν τέτα γηρωδία ζεψίματα!

ΟΙ «ΑΛΥΣΙΔΕΣ», ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Οι «Αλυσίδες» πρωτοπαραστηθήκανε στο Δημοτικό θέατρο της Αθήνας από το θίασο του Θωμά Οικονόμου, Τρίτη 27 του Νοέβρη, 1907 (1). Άξίζει να τ' α δηγηθώ τ' α ιστορικά της πρώτης παράστασης, γιατί δείχνουνε όλη τή Ρωμαϊκή κουτοπονηριά και μικροφυχιά. Έπειτα και γιά το θέατρο του Οικονόμου, που είτανε ναρχινήσει τον περασμένο Οχτώβρη και που σήμερα, 17 του Γενάρη 1908, άκόμα δεν άρχίνησε κι δλοένα χιζίζεται, άξίζει να είπωθούνε δυο λόγια, άφού ποτέ ως τ' α σήμερα δεν πολεμήθηκε τίποτις με τόση λύσσα στο Ρωμαϊκό, όσο πολεμήθηκε το τυροκισμένο αυτό θέατρο.

Τις «Αλυσίδες» τις πήγα στον Οικονόμου, έτσι

1) Νά και ποιοί τις πρωτοπαραστήσανε. Ν. ΕΠΙΤΡΟΠΑΚΗΣ (Στρατός), Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (Στρατός), Π. ΔΕΛΑΓΙΑΝΝΗΣ (Αγύκωντος), Μ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ (Γυαλιός), Ι. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (Καλόκαρδος), ΚΑΙΤΗ ΒΑΡΒΑ (Άστρούλα), ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΙΝΑΛΛΗ (Ρωζάνα), Ε. ΠΑΝΤΑΖΗ (Στρατιώτανα). Δεύτερη φορά παρσαία θήκανε στο ίδιο θέατρο στις 5 του Δεκέβρη 1907. Δυο φορές παρσαίαθήκανε και στο Βαθό της Σάμος (2 και 4 του Γενάρη 1908) από τον ίδιο θίασο.

αδιόρθωτες, μέλις είχα βάλει τήν τελευταία πεννιά στο πρωτόγραφο, ένα προώντ του περασμένου Σεπτέβρη. Είξερα τήν άξία του, είξερα τήν καλοσυνείδητη δουλιά του στο Βασιλικό θέατρο, είξερα πως με το θέατρό του το καινούριο, καινούριο δρέμο θάνοιγε στο Ρωμαϊκό θέατρο και καινούρια ζώη θ' αν του φυσούσε, και δέ δίσταξα να τ' α π' α. Το τ' α διάβασα και του άρέσανε. Το θέατρό του, στο δρόμο του Πανεπιστήμιου, χιζότανε κι δλοένα τέλιωνε— όσο τέλιωνε και το μαγεμένο «Γιοφύρι της Άρτας» του τραγουδιού.

— Έχεις το κουράγιο, μου είπε, να νολίζω το θέατρό μου με τις «Αλυσίδες;»

— Έγώ τ' αχω. Μήπως σε βλάψει όμως... Όκ έσ' αν πονε μαλλιαρό...

— Άς με πονε.

— Και θ' αν σ' α ρηχτούνε στα γιομάτα.

— Άς μου ρηχτούνε.

Η παληκαριά του με ξάφνιασε. Είταν ή πρώτη φορά που μιλούσα μαζί του κάπως άνοιχτώτερα. Έξω από τις τυπικές κουδέτες, τις άτνες και χλωμές. Κατόπι που τότε γνώρισα καλύτερα, που τον είδα να ντιπρόζει σ' α βράχος έλη τήν άφρισμένη λύσσα της αντίδρασης, που χαμολώνανε πάνω του από χίλιες μεριές, ή παληκαριά του δέ με ξάφνιαζε πιά, τήνε συνείθησα. Είταν ή φυσική παληκαριά που δείχνει κάθε ξεχωριστός άνθρωπος, όταν έχει πίστη στον έαυτό του και πεποίθηση στο έργο του.

*

Το δράμα το καθαρόγραφο βιαστικά και του το πήγα άρχες του περασμένου Οχτώβρη. Σύμφωνα σε όλα θ' αν παρσαταινότανε πρώτα με το ψευτόνομα του Στάθη Λογγάρη, όχι γιατί φοδόμενονα μη μαθευτεί πως το έργο είναι δικό μου, αλλά γιατί δεν ήθελα ναρχινήσει (και τ' αξερα πολυκαλά πως θ' αρχινούσε, όπως δά κι άρχίνησε) ή αντίδραση κατά του καινούριου θεάτρου πριν άκόμα άνοίξει τις πόρτες του.

Και ή αντίδραση άρχίνησε. Όταν κοινοζύγωνε ή μέρα της παράστασης συμφωνήσαμε με τον Οικονόμου πως άνάγκη να γίνει κάπια κουδένα στις χιμεριδες γιά το έργο και τ' α πήγα στο Σταθόπουλο, που τον ήξερα γι' άντρα τίμο και ίκανό να κρατήσσει μυστικό. Ο Σταθόπουλος το δικάσε το δράμα, κ' έγραψε άρεκατ' στην «Ακρόπολη» (2), ξείστορών-

2) Κοίταξε: «Ακρόπολη», 5 του Νοέβρη 1907, σελ. 1 σελ. 1 και 2.

τον ίδιον π' αχ. Έπομένως άπόλυτες άφηρημένες ιδέες και έννοιες, που μπορούν ναχουν σημασία γιά όλες τις περιστάσεις, δεν υπάρχουν. Η αλήθεια είναι μόνο συγκεκριμένη! Δηλαδή κάθε ώρισμένη περίπτωση, κάθε φαινόμενο έχει τή δική του συγκεκριμένη αλήθεια, που τότε μόνο μπορούμε να τήν καταλάβουμε όρθά, όταν λάβουμε ' ύπ' όψη όλες τις συνθήκες που το γέννησαν και γνωρίζουμε τ' α στοιχεία από τ' α όποια συνίσταται κτλ. Άνθρωπος με τέτοιες «διαλεκτικές» άρχές, σαν τον Έγελ, δεν μπορούσε βέβαια να παραδεχθί τίποτις το άπόλυτο, το άνεξάρτητο, το έλεύθερο στις πράξεις του ανθρώπου και της κοινωνίας. Κ' έδω φαίνεται ή διαφορά του από τους προγενεστέρους του μεταφυσικούς». Έκείνοι ως τελευταία πηγή έπαιρναν το μέσα του ανθρώπου, ο Έγελ πρώτος ύπόδειξε με σαφήνεια το έξω. Κατ' αυτόν, οι πράξεις των ανθρώπων γίνονται μοιραία, σύμφωνα με αίτιες που δεν έξερώνται από τή θέλησή του. Αυτές οι έξωτερικές αίτιες μπορούσαν ναχαι ή ιδεαλιστικής ή υλικής φύσεως. Ο Έγελ πήρε τήν ιδεαλιστική εξήγηση. Κατά τον Έγελ, ο τρίτος παράγοντας, που όρίζει κάθε φορά τ' αν γένει καθεστώς της κοινωνίας είναι ή ιδέα! Δηλαδή τ' α έθνη, ενώ άναπτύσσονται μοιραία, εκπληρούν μό-

νο τήν προαρχημένη άπόλυτη ιδέα, από τήν όποία δεν μπορούν βέβαια να παρεκλίνουν. Κι αυτή τήν άπόλυτη ιδέα μόνον ο νους του φιλοσόφου μπορεί να τήν καταλάβη κτλ. Η άπόλυτη αυτή ιδέα κ' εν γένει ο ιδεαλισμός είταν το πρώτο μέρος της φιλοσοφίας του Έγελ, το όποιο έφερε σύγχυση και είταν άφορη ή μόνη να παραιτηθί γλήγορα, αλλά και να παρεξηγηθί, να στρεβλωθί το κατά τ' άλλα μεγαλοφυές αυτό φιλοσοφικό σύστημα, που και πνοή φύσησε στή φιλοσοφική ιδέα και δλόκληρη επανάσταση έφερε σε πολλούς κλάδους της επιστήμης (με τους μαθητές του: Strauss, Feuerbach, Bauer, Ruge κ' εν μέρει Marx).

Διαλεκτικός έλισμός. Πρώτοι έστηκόθηκαν κατά της άπόλυτης ιδέας του Έγελ οι μαθηταί του Feuerbach, Bauer και κατόπι ο Μάρξ. Οι άδελφοί Bauer, θέλοντας να ύπερρασιόθουν τήν έλευθερία του ανθρώπου από το «μοιραίο», στο όποιο τήν καταδίκασε ο Έγελ, προχώρησαν τόσο πολύ ώστε να ψέλνουν πανηγυρικούς δλόκληρους στον «κριτικώς σκεπτόμενον» άνθρωπο. Αυτός είταν, κατ' αυτούς, κι ο δημιουργός της ιστορίας. Άντικρ' στον άμαθί και άνικανο όχλο, στέκονταν οι λίγοι έκλε-